

11 - Vluchtelingen als taalgebruikers en -verwerwers

Doelstelling: Opvattingen over meertaligheid en taalrepertoire introduceren en de reflectie aanmoedigen over de factoren die taalverwerving succesvol maken.

Inleiding

De inspanningen van de Raad van Europa voor taalonderwijs en -ondersteuning zijn gebaseerd op het principe van *meertaligheid*, waarbij iedereen het vermogen bezit om te leren en te communiceren in meer dan een taal. Onze **meertalige vaardigheid** weerspiegelt ons taalrepertoire, de talen die we in verschillende levensfasen hebben geleerd en op diverse manieren voor uiteenlopende doelstellingen gebruiken. We behalen niet noodzakelijk hetzelfde competentieniveau voor alle talen die we kennen; van sommige talen begrijpen we vlotter de geschreven tekst dan de gesproken versie, terwijl we ons in andere talen enkel via eenvoudige mondelinge communicatie kunnen uitdrukken. Het taalportret (Zie Tool 38 *Meertalig portret: een denkoefening voor vluchtelingen*) is een goede manier om onze meertalige vaardigheid of ons taalrepertoire vast te leggen of erover na te denken.

Meertaligheid bij volwassen vluchtelingen

Heel wat volwassen vluchtelingen kennen meerdere talen. Ze zijn afkomstig uit meertalige samenlevingen waar het normaal is dat mensen in twee of meer talen met elkaar communiceren; ze hebben een of meer vreemde talen geleerd op school en door hun langdurige verblijf als migrant in transitlanden hebben ze leren communiceren in de lokale talen. Dat betekent dat ze een ruime ervaring bezitten als taalgebruikers en taalverwerwers, waarbij het overigens vaak erg moeilijk is een duidelijk onderscheid te maken tussen beide. Anderzijds moeten we ook beseffen dat veel vluchtelingen nooit meer dan één taal hebben geleerd, voornamelijk als ze hun leven in huiselijke kring hebben doorgebracht.

Rekening houden met taalrepertoires van vluchtelingen

We moeten rekening houden met de volgende afwegingen tijdens de voorbereiding op taalcoaching aan volwassen vluchtelingen. Ongeacht de omvang van hun taalrepertoires weten ze wel (uiteraard niet altijd bewust) hoe taal functioneert en hoe men kan communiceren in zeer uiteenlopende situaties. Ze begrijpen allicht het belang van uitspraak, iets wat volwassenen vaak beschouwen als een van de moeilijkste aspecten van een nieuwe taal. Vluchtelingen die lezen en schrijven in een alfabetische taal, weten dat taal bestaat uit woorden, zinnen en uitdrukkingen. Wanneer ze op school een of meer vreemde talen hebben geleerd, kunnen hun goede of slechte herinneringen daaraan een invloed uitoefenen op hun leerproces van nieuwe talen.

Nadenken over succesfactoren bij het leren van een taal

Of een vluchteling met succes een nieuwe taal zal verwerven, hangt af van veel externe en interne factoren. Enkele daarvan zijn opgesomd in de tabel op de volgende pagina. Duid de factoren aan die jij denkt te kunnen beïnvloeden en noteer in de kolom 'commentaar' hoe jij de factoren zou trachten te beïnvloeden of aan te pakken.

	Kan ik beïnvloeden ? (✓ or X)	Commentaar
Vorige leerervaringen		
Gezondheid en welbevinden, inclusief gemoedstoestand		
Frequentie waarmee men in contact komt met de nieuwe taal		
Leeftijd		
Gebruikte leermethoden		
Persoonlijke ervaring met het leren van een andere taal		
Tijdsdruk		
Motivatie		
Sociale omstandigheden		
Beschikbaarheid van kinderopvang		
Mogelijkheden om een leertraject op maat te volgen		
Kostprijs		

In welke mate stemt jouw commentaar overeen met de volgende stellingen?

Hoewel je **vorige leerervaringen** niet kunt beïnvloeden, kun je er zeker rekening mee houden wanneer je groepen samenstelt of vraagt aan de meer ervaren deelnemers om hun lotgenoten met minder ervaring te helpen.

Je kunt ook **het welbevinden en de gemoedstoestand** van vluchtelingen niet beïnvloeden, maar je moet hiermee wel rekening houden door thema's te kiezen die passen bij de groep. Laat hen ook de tijd om met elkaar te spreken of neem hen mee naar plaatsen die interessant zijn voor hen.

De frequentie waarmee nieuwkomers **in contact komen met de nieuwe taal** is iets dat je kunt en zou moeten beïnvloeden. Voor mensen die een nieuwe taal leren is het belangrijk om zoveel mogelijk in contact te komen met sprekers van die taal, naar hen te luisteren en met hen te converseren. Hierbij kunnen uitstappen in de ruimere leefwereld nuttig zijn (voor suggesties, zie Tools 40 tot 54 vanaf de rubriek 'scenario's' en Tool 56 *Taalondersteunende activiteiten plannen in de buurt* en 57 *Taal oefenen in het echte leven*).

Je kunt de **leeftijd** van de deelnemers niet veranderen, maar je kunt wel proberen gebruik te maken van het feit dat ouderen vaak meer ervaring hebben met talen, terwijl jongeren meestal beter het Engels beheersen dat als lingua franca kan worden gebruikt. Vraag aan de deelnemers om hun ervaring en kennis te gebruiken om elkaar te helpen.

Deze toolkit reikt je tips en tricks aan om de **gebruikte leermethoden** te beïnvloeden. Probeer uit te zoeken of alle deelnemers positief reageren op dezelfde methoden, dan wel of het beter is om ze op te delen in verschillende groepen die gebruikmaken van verschillende methoden. Sommige deelnemers zullen bijvoorbeeld opdrachten verkiezen die stap voor stap zijn beschreven, terwijl anderen voorstander zijn van een eerder open benadering. Je kunt een aantal keuzeteksten aanbieden en vragen wie liever in duo of in een kleinere groep werkt dan met de volledig groep, en je activiteiten daarop afstemmen. Hoe beter je de leden van je groep leert kennen, hoe beter je je aanpak kunt aanpassen aan hun behoeften.

Denk na over de andere factoren die opgesomd staan in de tabel en bespreek ze als het kan met je collega's. Vluchtelingen bevinden zich in een situatie waarin ze verplicht worden om een bepaalde taal te gebruiken. Ze moeten een zeker communicatief taalvaardigheidsniveau bezitten om in een nieuw land te overleven, asielprocedures op te volgen en aan huisvesting en voedsel te geraken. Volstaan deze redenen om hen te motiveren? Zo niet, wat dan wel? Als jij en sommige vluchtelingen een gemeenschappelijke taal hebben, kun je in die taal navragen waarmee je hun motivatie zou kunnen opkrikken. Vormt het gebrek aan kinderopvang een hinderpaal om taalondersteuning te volgen? Zo ja, kun je er iets aan doen? Enzovoort.

Op de website van de Raad van Europa *The Linguistic Integration of Adult Migrants* (LIAM) vind je onder de rubriek **Key terms (sleutelwoorden)** informatie over onderwerpen als:

- alphabetisation / literacy (alfabetisering / geletterdheid),
- competence / plurilingual competence (vaardigheid / meertaligheid),
- first language (moedertaal),
- informal learning (informele leermethoden),
- language needs (taalbehoeften),
- vulnerable groups (kwetsbare groepen),
- enz.